

La llarga marxa de Deng

Sembla un avi bonhomí, però durant quinze anys ha estat l'home més poderós de la Xina. És tan baixet que quan seu en una cadira, els peus no li arriben a terra. Ara que acaba de fer 90 anys, no s'entén el que diu i el pols li tremola. Però no li va tremolar pas quan el 1989 es va fer responsable de la violenta repressió que va seguir als fets de Tiananmen. No ocupa cap càrrec oficial, però té la màxima autoritat. Ningú no li professa cap simpatia especial, però el dia que mori, la Xina i el món sencer es commouran. Potser no se'l plorarà, però a tothom li sabrà una mica greu que ja no hi sigui. Hi és, però no se'l veu. Governa, però se n'amaga. Podria ser perfectament que fes uns quants mesos que hagués mort, i que ningú no ho sabés. Així d'obscures són les coses de palau, a la Xina.

A Deng Xiaoping se'l recordarà, a desgrat seu, com el Gorbaxov xinès: l'home de la transició. Però, a diferència de Gorbaxov, les reformes que va impulsar a la Xina van ser econòmiques abans que polítiques i, potser per això mateix, van tenir més èxit que en el cas de l'antiga Unió Soviètica. Deng Xiaoping no ha deixat que la seva *perestroika* particular se li escapés de les mans, i s'ha encarregat personalment que no sorgís cap Ieltsin xinès disposat a fer un salt polític endavant i a escombrar, d'un dia per l'altre, la seva obra mestra: la decidida introducció del capitalisme a la Xina sota l'estrict control polític del Partit Comunista, una filigrana política que desperta admiració i estupor per la seva audàcia. El resultat n'és una radical transformació que ha trasbalsat el país a tots els nivells, i per la qual Deng es mereixerà un racó d'honor en els llibres d'història. Ja ho va dir ell mateix fa uns quants anys: "Aquesta reforma exercirà una influència decisiva no solament a la Xina, sinó a tot el món". I no anava errat: bona part de les transformacions econòmiques del món d'avui -i, encara més, de les que ens esperen en el segle XXI- són deutores de l'obertura de la Xina de Deng. No serà estrany, doncs, que Deng Xiaoping acabi sent recordat com l'home que va permetre que la clàssica profecia de Napoleó -"Quan la Xina desperti, el món tremolarà"- comencés a esdevenir realitat. Dos baixets per a la prosperitat. En accedir al poder a la fi dels anys 70, Deng Xiaoping va heretar de Mao Zedong un país assolat per la traumàtica Revolució Cultural (1966-1976), desenganyat d'una mobilització política permanent que no semblava dur enlloc, aïllat de

Deng Xiaoping, home fort de la Xina malgrat haver renunciat fa cinc anys a l'últim càrrec que conservava, acaba de fer 90 anys. Aquest líder comunista, que ha estat purgat de la cúpula dirigent en més d'una ocasió, serà recordat com el polític que va permetre d'introduir el capitalisme a la Xina revolucionària, un canvi que trasbalsat el país.

l'exterior i amb l'economia per desenvolupar. El primer que calia fer era reconstruir l'instrument mitjançant el qual es pogués exercir l'autoritat: reciclar un partit-estat que l'anarquia dels últims anys de Mao havia fet miques. Però també calia trobar una nova font de legitimitat davant una població esgotada i escèptica. Deng va aconseguir totes dues coses: imposar l'autoritat del partit i ressuscitar-ne la legitimitat als ulls de la població. El secret? Permetre la introducció progressiva de l'economia de mercat i, per tant, la millora del nivell de vida per a una gran majoria de la població. El seu eslògan més explícit: "Enriqui-vos!"

Però aquest intent de salvar el monopoli del poder del Partit Comunista mitjançant la introducció de l'economia de mercat té un límit evident, i és que a llarg termini esdevé una estratègia inviable. Es tracta d'un problema, però, del qual Deng no ha volgut assumir la responsabilitat: aquesta és la seva herència, el fardell que traspasarà als seus successors -de la mateixa manera que ell va heretar la Xina fracturada de Mao- i pel qual serà acusat d'heroi o de traïdor. Heroi del renaixement de la Xina i d'un espectacular enlairament econòmic que la pot transformar en la superpotència del segle XXI, o traïdor de la causa del socialisme, dels ideals igualitaris i de justícia social del maoisme, o fins i tot dels suposats valors ancestrals d'una Xina orgullosa i autosuficient que menysprea l'estranger. Sigui quin sigui el color polític dels seus successors, el mateix Deng es desentén de les conseqüències del llegat que els deixa. Serà recordat, això sí, com l'home clau de la *transició*. Una transició, però, que encara no sabem ben bé on menarà.

Un discret exercici del poder. En la manera de governar de Deng Xiaoping han coincidit dos elements determinants: d'una banda, la tradició xinesa d'exercir el poder des de l'ombra, d'amagat de la llum pública, i de l'altra, la voluntat inequívoca de distanciar-se al màxim del delirant culte a la personalitat instaurat per Mao. En aquest sentit, més que no pas un líder en l'accepció clàssica del terme, Deng constituïria un exemple d'antílder.

A Occident, ens hem acostumat a veure els nostres dirigents pràcticament cada dia: al marge de l'activitat que facin o de la transcendència dels seus actes i de les seves paraules, les càmeres de televisió i els fotògrafs de premsa estan allà per testimoniar-ne una sor-

iaoping

prenent ubiqüitat. A la Xina, en canvi, Deng Xiaoping sempre ha estirat els fils del poder sense recórrer a factors com el carisma, la ideologia o el bombardeament televisiu. N'hi ha hagut prou amb recórrer a una organització política que continua essent convencionalment xinesa i leninista.

Sembla com si el poder encara no s'hagués adonat de les formidables possibilitats d'una arma que les reformes de Deng han permès d'introduir: la televisió. Voleu res millor per mobilitzar l'opinió pública? Les llars de 600 milions de xinesos —la meitat de la població del país— resten obertes a la invasió àudio-visual. Avui per avui, però, i com a les millors èpoques de l'imperi, la Xina es continua governant des de darrere l'escenari. Deng va aconseguir imposar la continuïtat de la tradició abans que cedir a les noves tecnologies. Segons aquesta tradició, l'omnipotència resideix en el misteri que evoca la invisibilitat. Una concepció que ja s'ha esmicolat a llocs com Hong Kong o Taiwan, per la qual cosa hem de suposar que aquest canvi, amb el temps, també s'imposarà a la Xina.

Una reforma improvisada. Tot i la retòrica que s'ha construït entorn de l'èxit de les reformes econòmiques, el cert és que Deng Xiaoping no es faria mereixedor de cap premi Nobel d'Economia. El procés no partia de cap pla preestablert. L'any 1978, ni Deng ni cap altre líder xinès no tenien cap visió global ni cap objectiu específic de com havia de ser la Xina del futur. L'únic que tenien clar era que calia allunyar-se radicalment del model de la Revolució Cultural.

Les reformes, doncs, van anar avançant de manera progressiva i sobre la base d'experiments successius: si una mesura tenia èxit, s'adoptava amb entusiasme i s'estenia a tot el país; si fracassava, es descartava ràpidament i passaven a una altra cosa. Aquesta estratègia —o, més ben dit, aquesta manca d'estratègia— va constituir paradoxalment la millor garantia de l'èxit de les reformes, i al mateix temps va evitar les tristament famoses *teràpies de xoc* que han hagut d'experimentar altres països ex-socialistes en reformar les seves economies.

Malgrat la proliferació de directrius i consignes amb escàs contingut i alts nivells de vaguetats, el que sí s'ha de reconèixer a Deng Xiaoping és la seva habilitat a l'hora d'envoltar-se dels col·laboradors adequats per tirar endavant els seus projectes. Més que un gran reformador, el que ha estat és el padrí polític

Deng Xiaoping ha tingut molta habilitat a l'hora de triar els col·laboradors per tirar endavant els seus projectes. Més que un reformador, el que ha estat és el padrí polític de les reformes econòmiques a la nova Xina.

de les reformes econòmiques. Després han estat altres els encarregats de concretar i tirar endavant aquestes reformes.

L'actitud de Deng es pot resumir en els punts següents: la prioritat atorgada al desenvolupament econòmic i al creixement ràpid, la importància de saber delegar l'autoritat i maximitzar els recursos humans, la no intervenció i la necessitat d'obrir-se a l'exterior. Tot això li ha valgut ser considerat un geni del pragmatisme, una imatge que ell ha cultivat insistentment. La famosa dita de Deng se-

El dia que va morir Deng

“Durant tot el dia, es van poder veure desenes de cotxes oficials entrant i sortint per les portes de Zhongnanhai, l'exclusiu recinte de Pequín on viuen i treballen els principals líders xinesos. Quan l'exèrcit i la policia van barrar el pas a la plaça de Tiananmen i van ocupar el districte universitari, van començar a circular rumors per tota la ciutat. Diplomàtics i periodistes no deixaven el telèfon i intentaven confirmar com fos el seu pressentiment. Llavors, a les 8 del vespre, un retrat de Deng Xiaoping va aparèixer a la televisió estatal xinesa, amb fons negre i acompanyat de música fúnebre. Una veu en off va anunciar que el ‘gran revolucionari, líder patriòtic i estadista prominent’ havia mort.

L'endemà, les borses xineses es van enfonsar. A la resta d'Àsia, les reaccions van ser de nerviosisme. Però a Hong Kong es va estendre el pànic: l'índex Hang Seng de la borsa va caure 2.000 punts.”

La revista *Asia, Inc.*, de Hong Kong, fa un parell d'anys va fer circular aquesta ficció entre analistes, economistes i empresaris a Hong Kong i a la Xina, i van recollir la impressió generalitzada que es tractava d'un escenari perfectament plausible. Que Deng mori un dia o altre és inevitable, però pel que sembla també ho serà una certa inestabilitat mentre tingui lloc la lluita entre dirigents per consolidar les seves bases de poder.

Hi ha un proverbi xinès que indica clarament: “No parlis malament de la gent gran, almenys fins que hagin mort”. Amb Mao ja va ser així. A Deng li ha costat una mica més –el seu liderat ha estat criticat dins i fora del partit–, i probablement les crítiques s'intensificaran després de la seva mort. Els seus successors necessitaran distanciar-se'n per mantenir-se en el poder, i probablement serà acusat de traïr o obstaculitzar una causa o altra: la del socialisme, la de la democràcia, o la del capitalisme pur i dur. Mantenir-se en una situació intermèdia i aconseguir interessos contraposats és un difícil exercici de resultats imprevisibles. Però l'intent de Deng –fer avançar el capitalisme a la Xina sota l'estricta manteniment del poder per part del partit comunista– depassa tots els malabarismes polítics coneguts.

J. P.

gons la qual no hi fa res si el gat és blanc o negre mentre cací ratolins, que data dels anys 60, n'és la prova més evident. I no és estrany que Mao s'enfurismés quan va saber que Deng havia dit això: a ell li anaven més els dogmes lapidaris a l'estil de “Més val un tren comunista amb retard que no pas un tren capitalista puntual”.

Els límits de la reforma. Malgrat la seva negativa a efectuar una obertura política real, Deng ha establert les bases perquè aquesta obertura tingui lloc en el futur. Ell mateix n'era conscient, i fins i tot reconeixia que l'avenç de la democràcia a la Xina havia de ser lent però progressiu, i que segurament es podrien celebrar eleccions generals i lliures ben entrat el segle XXI. “Avui, la Xina té més de mil milions d'habitants, la cultura política de la població és insuficient, i les condicions no són prou madures com per celebrar eleccions directes”, va dir el 1987. D'una banda intuïa que les transformacions econòmiques acabarien amb el monopoli del poder exercit pel Partit Comunista, però de l'altra no volia ser considerat responsable directe d'això, i d'aquí

ve la seva insistència en l'autoritat inqüestionable del partit, camuflada amb el clàssic paternalisme inherent a les dictadures.

Li horroritza que el puguin considerar el “Gorbatxov xinès”, sobretot a la vista del caos econòmic i polític de l'antiga Unió Soviètica durant els anys 90. Però la dinàmica interna de les reformes a la Xina també ha arribat a un extrem explosiu. L'economia és al caire del caos, si bé en un sentit aparentment positiu: per un excés de creixement (allò que en unes altres latituds coneixem com “morir d'èxit”). Deng ja no vol viure el que vindrà després. És probable que se l'acabi recordant com l'home que va obrir la porta de la Xina a l'exterior, i que va permetre el seu enlairament econòmic. Si d'aquí en resultarà el caos o, a llarg termini, la democràcia i la prosperitat, ja són projeccions que estan més enllà tant del seu abast com del nostre.

Una successió pendent. En els darrers anys, cada vegada ha estat més difícil veure Deng Xiaoping en públic. De vegades passaven mesos o fins i tot un any sencer entre una aparició i la següent, i cada cop la seva imatge era més fràgil. Ningú no sap fins a quin punt controla personalment la situació o si, com és més probable, està sota la influència dels seus col·laboradors i familiars més directes, sobretot de les seves filles Deng Nan i Deng Rong.

El que és cert és que la lluita per la seva successió ja fa uns quants anys que és en marxa, però de moment tots els líders amaguen les seves cartes. Un pas en fals abans d'hora podria representar una caiguda en desgràcia, i ja han rodat massa caps en els últims anys com per arriscar-se a maniobres de resultat incert. Deng ja té 90 anys, i la Xina arrossega milers d'anys d'història: a l'espera que el vell dirigent vagi a visitar Marx –que és l'eufemisme que sovint Deng mateix ha fet servir per referir-se a la seva mort–, ja no ve d'una mica més. La desaparició de Deng desfermarà la fase decisiva de la lluita pel poder, per aconseguir el màxim d'influència i de suport entre el partit, l'exèrcit i les poderoses oligarquies provincials.

El debat, bàsicament, es continuarà centrant –com fins ara– en la velocitat i la profunditat de les reformes. El sector conservador del partit, que encara és molt poderós, voldria

Deng Xiaoping. El líder comunista preveu eleccions democràtiques al segle XXI.

alentir el ritme de les reformes per fer-les més paibles per a les estructures socials i polítiques del país. Els reformistes, en canvi, consideren l'acceleració de les reformes com un valuós instrument per guanyar-se la simpatia de la majoria de la població i, de retruc, per mantenir-se en el poder, assumint per tant les possibles repercussions polítiques de la seva estratègia. Estarien disposats a reconvertir-se, si calgués. Zhao Ziyang podria emergir de nou, podria esdevenir fins i tot un Ieltsin xinès.

Conscient que aquest ja no és el temps dels patriarques, Deng Xiaoping ha deixat clar que després d'ell voldria que s'establís una direcció col·legiada del Partit i de l'estat. Però d'altra banda és difícil que, sense una figura arbitral, les diverses faccions que coexisteixen al si del partit es puguin mantenir unides durant gaire temps més. Hi ha massa líders enfrontats, massa interessos contraposats. Mao, des dels cels, s'ho mira escèptic. Aquesta no és la seva Xina. Ja no veu l'hora de reveure Deng per renyar-lo un cop més.

Jordi Palou

La lluita per la successió de Deng ja fa anys que és en marxa. La seva desaparició desfermarà la fase decisiva de la lluita pel poder.

Deng Xiaoping: breu esbós biogràfic

Deng Xiaoping va néixer el 22 d'agost de 1904 en un poble de la província de Sichuan, a l'interior de la Xina. D'una família benestant de propietaris rurals, el seu pare sempre va voler que rebés una bona educació, i als 16 anys va poder participar en un programa d'estudi i treball que el va dur a França, on va passar cinc anys. Entre 1924 i 1926 va treballar en una fàbrica de la Renault, a París. Durant aquesta època es va introduir en cercles comunistes de xinesos que també havien estat enviats a Europa. Posteriorment va

passar un any a Moscou, on va ingressar al Partit Comunista xinès. El 1927 va tornar a la Xina, on s'estenien els enfrontaments entre comunistes, nacionalistes i senyors de la guerra. Va participar a la Llarga Marxa entre 1934 i 1936. Durant la guerra civil i la guerra contra l'ocupació japonesa es va responsabilitzar de diverses accions polítiques i militars, gràcies a les quals va aconseguir augmentar el seu prestigi i influència a la direcció del partit, incloent-hi una estreta relació amb Mao Zedong i Zhou Enlai.

Després de la proclamació de la República Popular l'any 1949, cada vegada va anar ocupant càrrecs de més res-

Deng Xiaoping, segons el 'South China Morning Post' de Hong Kong, 16 de juliol de 1994.

ponsabilitat: vice-primer ministre el 1952, ministre de finances el 1953 i secretari general del Comitè Central del partit el 1956, entre altres. Arran de la Revolució Cultural, el 1967 va ser purgat i acusat de revisionista i d'intentar restaurar el capitalisme a la Xina. El 1969 va ser deportat i va treballar quatre anys en una fàbrica d'un camp de reeducació, fins que el 1973 Mao va decidir rehabilitar-lo i va tornar a Pequín, on ràpidament va tornar a ocupar càrrecs d'alta responsabilitat.

Poc després de la mort del primer ministre Zhou Enlai, a començament de 1976, Deng va caure novament en desgràcia arran de les maniobres de

l'anomenada Banda dels Quatre, encapçalada per la dona de Mao, Jiang Qing. Mao va morir el setembre de 1976, els membres de la Banda dels Quatre van ser detinguts poc després i els maoistes radicals van ser apartats del poder. Deng no va tornar a aparèixer en públic fins el 1977, i uns mesos més tard ja tornava a estar al centre del poder desbancant el successor designat per Mao, Huan Guofeng. El 1978 es va aprovar el seu programa de reformes econòmiques, i durant els anys següents Deng es va anar consolidant com l'*home fort* del règim.

El programa de reformes va experimentar alts i baixos, però en línies generals va avançar amb èxit: el desenvolupament de la Xina durant els últims 15 anys ha estat espectacular. Alguns dels aliats més estrets de Deng, com Hu Yaobang o Zhao Ziyang, van haver de ser apartats del poder en diferents moments per les pressions de les faccions més conservadores del partit, que encara tenen molt de poder. El 1989 Deng va renunciar a l'últim càrrec oficial que conservava, però va continuar mantenint un ampli poder, que només s'ha debilitat en els darrers anys pel seu envelliment.

J. P.